

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου

Θέμα Εργασίας:

«Η Συνταγματική Προστασία των Φοιτητικών Συλλόγων»

Υπεύθυνος Καθηγητής: κ. Ανδρέας Δημητρόπουλος

Παλιογεώργου Αρετή

A.M. 1340200200740

Αθήνα, Ιανουάριος 2010

Συντομογραφίες

Α.Ε.Ι. : Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Αρ. : άρθρο

εδ. : εδάφιο

Ν. : Νόμος

παρ. : παράγραφος

Σ. : Σύνταγμα της Ελλάδας

ΣτΕ : Συμβούλιο της Επικρατείας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	1
1. Θεμελιώδη συνταγματικά δικαιώματα και νομοθετικές ρυθμίσεις.....	2
1.1. Δικαίωμα του Συνεταιρίζεσθαι (Σ 12 § 1)	2
1.2. Δικαίωμα του Συνέρχεσθαι (Σ 11 § 1).....	3
1.3. Ακαδημαϊκή ελευθερία (Σ 16 § 1).....	4
1.4. Η συνδικαλιστική ελευθερία (Σ 23 § 1).....	5
1.5. Οι γενικές ρήτρες της ανθρώπινης αξίας (Σ 2 § 1) και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (Σ 5 § 1).	5
1.6. Οι βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις.....	7
2. Συμμετοχή σε φοιτητικούς συλλόγους.....	8
2.1. Δομή	8
2.2. Ανάδειξη μελών Διοικητικού Συμβουλίου	8
3. Πεδία δράσης των φοιτητικών συλλόγων.....	10
3.1. Συμμετοχή στις διαδικασίες ανάδειξης των πρυτανικών αρχών.....	10
3.2. Παρουσία στα συλλογικά όργανα	15
4. Περιορισμοί της δράσης των φοιτητικών συλλόγων.....	17
4.1. Καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα (Σ 16 § 1 εδ. β').....	17
4.2. Οι σκοποί της παιδείας (Σ 16 § 2).....	18
4.3. Σεβασμός στις νομοθετικές διατάξεις.....	18
4.4. Καθήκον τήρησης κανονισμών των Α.Ε.Ι.....	19
5. Φοιτητικοί σύλλογοι και η σύγχρονη πανεπιστημιακή πραγματικότητα.....	20
Συμπέρασμα.....	22
Περίληψη	23
Summary	24
Βιβλιογραφία.....	25

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία, οι φοιτητές ως μέλη της Πανεπιστημιακής κοινότητας αποτελούν σημαντικό και πολυάριθμο τμήμα της. Ο φοιτητής συνδέεται με το Πανεπιστήμιο με ειδική σχέση δημοσίου δικαίου. Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής αυτής σχέσης εφαρμόζονται τα συνταγματικά δικαιώματα σύμφυτα και μη προς την εκπαίδευση. Στην κατηγορία αυτή ανήκει το δικαίωμα του Συνεταιρίζεσθαι (Σ 12 § 1), απόρροια του οποίου είναι η δράση των φοιτητικών συλλόγων.

Οι καθηγητές, το λοιπό διδακτικό προσωπικό και οι φοιτητές είναι φορείς της ακαδημαϊκής ελευθερίας (Σ 16). Επιπλέον, οι φοιτητές συμπράττουν μέσω των εκλεγμένων εκπροσώπων τους στις πανεπιστημιακές διαδικασίες και καθίστανται με περιορισμένο βέβαιο τρόπο συνεργάτες στην έρευνα που διενεργείται στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης. Με τον τρόπο αυτό υλοποιείται το σύγχρονο σχήμα του πανεπιστημίου, το οποίο βασίζεται στην ισότιμη συμμετοχή των συλλογικών οργάνων των εκπροσώπων κάθε ομάδας και κατοχυρώνεται από την αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Σ 16 § 5).

Στην παρούσα διατριβή γίνεται λόγος για την συνταγματική προστασία των φοιτητικών συλλόγων. Σε πρώτο επίπεδο, αναλύονται τα θεμελιώδη συνταγματικά δικαιώματα των οποίων άπτεται η δράση των φοιτητικών συλλόγων με προεξέχον το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι (Σ 12 § 1) και οι βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται ο τρόπος συμμετοχής σε φοιτητικούς συλλόγους καθώς και η δομή αυτών.

Περαιτέρω αναφέρονται διεξοδικά τα πεδία δράσης των φοιτητικών συλλόγων με βασικότερα αυτά της συμμετοχής στις διαδικασίες ανάδειξης των πρυτανικών αρχών και της παρουσίας στα συλλογικά όργανα. Επίσης γίνεται μία σύντομη αναφορά στους περιορισμούς που επιβάλλονται στη δράση των φοιτητικών συλλόγων είτε από το ίδιο το Σύνταγμα, είτε από την νομοθετική εξουσία. Τέλος, παρουσιάζεται η σύγχρονη επιστημονική κοινότητα και οι φοιτητικοί σύλλογοι μέσα σε αυτή, με όλα τα μειονεκτήματα καθώς και κάποιες προτάσεις για μία πιθανή εξομάλυνση των δυσχερειών.

1. Θεμελιώδη συνταγματικά δικαιώματα και νομοθετικές ρυθμίσεις

Οι φοιτητικοί σύλλογοι αποτελούν συλλογικά όργανα λήψης των αποφάσεων των φοιτητών των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ), οι οποίοι λειτουργούν είτε ως νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου είτε μέχρι την έγκριση του καταστατικού ως ένωση προσώπων. Η σύνδεση της συμμετοχής των εκπροσώπων των φοιτητικών συλλόγων στα διοικητικά όργανα των Α.Ε.Ι. απορρέει από τα ακόλουθα συνταγματικά δικαιώματα σε συνδυασμό με τον νόμο 1268/1982 όπου είναι συγκεντρωμένη η νομοθεσία για τα Α.Ε.Ι.

1.1. Δικαίωμα του Συνεταιρίζεσθαι (Σ 12 § 1)

«Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια» (Σ 12 § 1).

Η συνταγματική προστασία των φοιτητικών συλλόγων θεμελιώνεται κατά κύριο λόγο στο εν λόγω δικαίωμα. Στα πλαίσια του δικαιώματος αυτού εντάσσεται η ελευθερία εισόδου σε ενώσεις προσώπων που έχουν ήδη ιδρυθεί, γεγονός που σημαίνει ότι απαγορεύεται ο αποκλεισμός ατόμων, χωρίς τα τελευταία να στερούνται των απαραίτητων προϋποθέσεων, ώστε να γίνουν μέλη.¹ Το βασικό μέλημα είναι η εξασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής αντιπροσώπευσης των φοιτητών στους φοιτητικούς συλλόγους. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και συγκεκριμένη απόφαση του ΣτΕ η οποία άπτεται του ζητήματος και ορίζει ότι «η εκπροσώπηση των φοιτητών από τους φοιτητικούς συλλόγους πρέπει να γίνεται βάσει κριτηρίων που είναι εξασφαλιστικά της ευρύτερης δυνατής συμμετοχής των φοιτητών στο σύλλογό τους». Σύμφωνα με την απόφαση αυτή ασκήθηκε και κάποια κριτική στη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 3 εδ. β' του ν. 1268/1982, η οποία κρίθηκε ως

¹ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, *Συνταγματικά Δικαιώματα*, σελ. 261.

ατελής.² Η συνταγματική κατοχύρωση των φοιτητικών συλλόγων στο άρθρο 16 παρ. 5 του Συντάγματος, η οποία συγχέεται με το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι μπορεί να υποβληθεί σε περιορισμούς διαφορετικούς από εκείνους του άρθρου 12.³

1.2. Δικαίωμα του Συνέρχεσθαι (Σ 11 § 1)

«Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται ήσυχα και χωρίς όπλα».

Με τον όρο «συνάθροιση» κατά το Σύνταγμα νοείται «η σκόπιμος κατ' αρχήν και όχι τυχαία, προσωρινή επί το αυτό συνάντησις αξιόλογου αριθμού προσώπων, προς έκφρασιν ή ακρόασιν ανακοινώσεως ή γνώμης επί ορισμένου θέματος».⁴ Βάσει του ορισμού αυτού στοιχεία της συνάθροισης αποτελούν ο συγκεκριμένος χρόνος καθώς και η συγκέντρωση περισσότερων ατόμων. Βασικό στοιχείο είναι η ύπαρξη κοινού σκοπού μεταξύ αυτών που συμμετέχουν, το οποίο βέβαια είναι απαραίτητο για την ένταξη στο προστατευτικό πεδίο του δικαιώματος αυτού καθώς ο απλός συνωστισμός δεν είναι συνάθροιση.⁵ Βέβαια, εντάσσονται και οι συναθροίσεις εκείνες στις οποίες δεν υπήρξε κάποια προετοιμασία ή ιδιαίτερη πρόσκληση.⁶ Χωρίς όμως οι τελευταίες να υπάγονται στις διατάξεις «περί δημοσίων συναθροίσεων», όπου απαιτείται αναγγελία προ 48 ωρών σε αστυνομική αρχή. Αξίζει να σημειωθεί ότι φορέας του δικαιώματος συναθροίσεως δεν είναι η ίδια η συνάθροιση, αλλά οι συμμετέχοντες.

Όπως είναι σαφές, το άρθρο 11 παρ. 1 του Συντάγματος θεσπίζει ένα δικαίωμα το οποίο προστατεύει την ελευθερία της ομαδικής κίνησης και ασκείται κατά κύριο λόγο για επιδιώξεις γενικής φύσεως του κοινωνικού χώρου. Στον προστατευτικό του μανδύα περιλαμβάνονται οι δημόσιες κλειστές συναθροίσεις και συνεδριάσεις τόσο των οργάνων του φοιτητικού

² Ολ ΣΤΕ 2805/84, ΤοΣ 1984, 646 (650, 651).

³ Φ. Βεγλερής, *Τα δικαιώματα του ανθρώπου και οι περιορισμοί τους*, ΤοΣ 1979, σελ. 35.

⁴ Α. Σβώλος – Γ. Βλάχος, *Το Σύνταγμα της Ελλάδος*, σελ. 195.

⁵ Π.Δ. Δαγτόγλου, *Ατομικά Δικαιώματα*, Β', σελ. 826.

⁶ Π.Δ. Δαγτόγλου, ό.π., σελ. 826.

συλλόγου κάθε τμήματος, όσο και των οργάνων συνδιοίκησης του Α.Ε.Ι. Είναι σαφές, ότι οι συνεδριάσεις των συλλογικών οργάνων των φοιτητών καθώς και οι συνεδριάσεις διαμαρτυρίας αυτών με σκοπό την ανακοίνωση και επίτευξη των αιτημάτων τους καλύπτονται από το άρθρο 11 του Συντάγματος με μόνο περιορισμό την πρόβλεψη του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος.

1.3. Ακαδημαϊκή ελευθερία (Σ 16 § 1)

«Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες· η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα».

Ακαδημαϊκή ελευθερία είναι η ελευθερία της επιστήμης της έρευνας και της διδασκαλίας ασκούμενες στο πλαίσιο των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Τόσο οι φοιτητές όσο και όλα τα υπόλοιπα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας έχουν δικαίωμα συμμετοχής στην έρευνα και τη διδασκαλία αναπτύσσοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την προσωπικότητά τους.⁷ Πέρα από την ανάπτυξη της προσωπικότητας η ακαδημαϊκή ελευθερία συμβάλλει στην προαγωγή της επιστήμης, η οποία συνεπικουρεί στην ανάπτυξη της χώρας σε κάθε επίπεδο. Επιπρόσθετα, με την ακαδημαϊκή ελευθερία δημιουργείται αξίωση προς τον νομοθέτη και την εκτελεστική εξουσία ώστε να αποτρέπεται κάθε επέμβασή τους στην έρευνα, ελευθερία και διδασκαλία της επιστήμης.⁸ Η ακαδημαϊκή ελευθερία με αυτή της τη λειτουργία αποτελεί θεσμική εγγύηση.⁹

Φορείς της ακαδημαϊκής ελευθερίας είναι οι καθηγητές οι οποίοι χαρακτηρίζονται εκ του Συντάγματος ως «δημόσιοι λειτουργοί», το λοιπό «διδασκτικό προσωπικό» και οι φοιτητές. Η ακαδημαϊκή ελευθερία αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα για την κατοχύρωση της ελευθερίας δράσης των φοιτητικών συλλόγων. Η δράση των συλλογικών οργάνων των φοιτητών είναι απόρροια της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Πέραν τούτου όμως και ο κάθε

⁷ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, σελ. 331.

⁸ Β. Σκουρής, *Δίκαιο της Παιδείας*, σελ. 134.

⁹ Π.Δ. Δαγτόγλου, *ό.π.*, σελ. 763.

φοιτητής έχει δικαίωμα μάθησης με την έννοια της ελεύθερης επιλογής επιστήμης και πανεπιστημίου καθώς και παρακολούθησης των μαθημάτων με την έννοια της απόκτησης γνώσεων και κυρίως εξάσκησης της ικανότητας συλλογισμού και έρευνας.¹⁰ Τα δικαιώματα των φοιτητών ασκούμενα στο πανεπιστήμιο αποτελούν «μικτά δικαιώματα» και καθορίζονται από τις ρυθμίσεις του άρθρου 16 του Συντάγματος και τις λοιπές συνταγματικές διατάξεις.¹¹

1.4. Η συνδικαλιστική ελευθερία (Σ 23 § 1)

«Το κράτος λαμβάνει τα προσήκοντα μέτρα για τη διασφάλιση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και την ανεμπόδιστη άσκηση των συναφών μ' αυτή δικαιωμάτων εναντίον κάθε προσβολής τους, μέσα στα όρια του νόμου».

Είναι προφανές ότι η δράση και η συμμετοχή στους φοιτητικούς συλλόγους συνδέεται με την συνδικαλιστική ελευθερία εξαιτίας της σωματειακής δομής που αυτοί παρουσιάζουν σε συνάρτηση βέβαια με την φυσιογνωμία πολιτικής μορφής και τα φοιτητικά αιτήματα που αυτοί πρεσβεύουν. Όμως, είναι επίσης προφανές ότι υπέρ των εκπροσώπων των φοιτητών δεν προβλέπονται πρόσθετες εγγυήσεις όπως συμβαίνει για συνδικαλιστικά στελέχη άλλων φορέων.

1.5. Οι γενικές ρήτρες της ανθρώπινης αξίας (Σ 2 § 1) και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (Σ 5 § 1).

«Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας».

Η ανθρώπινη αξία αποτελεί την πηγή, το μητρικό δικαίωμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τους γενικούς συνταγματικούς προσδιορισμούς της ανθρώπινης αξίας αποτελούν η ελευθερία και η ισότητα και τις συνταγματικές της εξειδικεύσεις, τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ανθρώπινη αξία

¹⁰ Π.Δ. Δαγτόγλου, ό.π., σελ. 706.

¹¹ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, ό.π., σελ. 1000.

είναι το ύψιστο αγαθό και η κατευθυντήρια αρχή του κοινωνικού ανθρωπισμού. Στη βάση του κοινωνικού ανθρωπισμού ο συντακτικός νομοθέτης κατοχύρωσε τη συμμετοχή στη διοίκηση των Α.Ε.Ι. εκπροσώπων όλων των ομάδων, μεταξύ των οποίων είναι και οι φοιτητές. Η ανθρωπινή αξία διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση της ελληνικής πανεπιστημιακής πραγματικότητας όπως αποδεικνύεται από τη συμμετοχή των φοιτητών στη διοίκηση των Α.Ε.Ι., την επισήμανση της αναγκαιότητας για ευρύτερη εκπροσώπηση των φοιτητών στα συλλογικά όργανα και βέβαια από την ίδια τη συνταγματική πρόβλεψη των φοιτητικών συλλόγων.

Ειδική μνεία θα πρέπει να γίνει στην απόφαση 2805/1984 του Συμβουλίου της Επικρατείας με την οποία αρνήθηκε να αναγνωρίσει την ύπαρξη μιας προεξέχουσας θέσης των καθηγητών. Συγκεκριμένα αναφέρονται τα εξής: «καμιά... από τις ομάδες αυτές δεν μπορεί εκ των προτέρων και για κάθε θέμα να διεκδικήσει θέση υπεροχής με ένα αυξημένο ποσοστό ψήφων» και «οι καθηγητές δεν απαιτείται στο εκλεκτορικό σώμα να έχουν προεξέχουσα θέση με αυξημένο έναντι των άλλων ομάδων ποσοστό ψήφων».¹²

«Ο καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη».

Το άρθρ. 5 παρ. 1 του Συντάγματος κατοχυρώνει δικαίωμα αυτοδιάθεσης του ατόμου. Η διάταξη αυτή καλύπτει οποιαδήποτε εκδήλωση της ανθρωπίνης δραστηριότητας πολύ πέρα από τις μερικότερες εκφάνσεις που κατοχυρώνουν οι μερικότερες διατάξεις. Η χρησιμότητά της επομένως είναι μεγάλη και δεν έχει επικουρική αλλά πρωτεύουσα σημασία.¹³ Η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας προστατεύει οποιαδήποτε εκδήλωση του ανθρώπου άρα και τη συμμετοχή σε φοιτητικούς συλλόγους και τη δράση αυτών. Η ελεύθερη συμμετοχή των φοιτητών στους φοιτητικούς συλλόγους και στα όργανα συνδιοίκησης του πανεπιστημίου είναι απόρροια της

¹² Ολ ΣτΕ 2805/84, ΤοΣ 1984, 646.

¹³ Π.Δ. Δαγτόγλου, ό.π., σελ. 1331.

συνταγματικής επιταγής για την ελεύθερη ανάπτυξη προσωπικότητας. Οι μόνοι περιορισμοί που τίθενται στην άσκηση του εν λόγω δικαιώματος είναι ο σεβασμός των δικαιωμάτων των άλλων, ο σεβασμός στα χρηστά ήθη και το καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα.

1.6. Οι βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις

Ο νόμος 1268/1982 συγκεντρώνει τις βασικότερες νομοθετικές ρυθμίσεις για τα Α.Ε.Ι. Βέβαια, έχει τροποποιηθεί σε κάποια επιμέρους ζητήματα από τους νόμους 1404/1983, 1566/1985, 1674/1986, 2083/1992 και 2188/1994. Επίσης, έχουν εκδοθεί αρκετά προεδρικά διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις κατ' εξουσιοδότηση των ανωτέρω τυπικών νόμων, που θεσπίζουν γενικές και ειδικές διατάξεις, οι οποίες ρυθμίζουν αποτελεσματικά την κάθε περίπτωση.¹⁴ Όλο αυτό το ευρύ νομοθετικό πλαίσιο αποσκοπεί στη δημιουργία μίας ξεκάθαρης νομικής πραγματικότητας στο χώρο του πανεπιστημίου, ώστε να διασφαλίζεται αφενός η ανεμπόδιστη δράση των φοιτητικών συλλόγων και αφετέρου να στενεύουν τα περιθώρια διακριτικής ευχέρειας από τα πολυάριθμα διοικητικά όργανα των Α.Ε.Ι. Αρκετά συχνά, βέβαια, παρατηρείται η ύπαρξη αντιφατικών διατάξεων, γεγονός που δημιουργεί έντονα προβλήματα κατά την εφαρμογή τους.

Όπως αναφέρθηκε, μετά το νόμο 1268/1982, ακολούθησαν άλλες τροποποιητικές διατάξεις. Αρκετά ευνοϊκότερες διατάξεις για τα μέλη της φοιτητικής κοινότητας περιέχει ο ν. 2188/1994 όπου προβλέπεται μεγαλύτερη συμμετοχή στα σώματα για την εκλογή του Πρύτανη και των Αντιπρυτάνεων.

¹⁴ Β. Σκουρής, ό.π., σελ. 133.

2. Συμμετοχή σε φοιτητικούς συλλόγους

2.1. Δομή

Οι φοιτητικοί σύλλογοι εκφράζουν τα δικαιώματα και τις διεκδικήσεις των φοιτητών των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Συνήθως, υπάρχει ένας σύλλογος ανά γνωστικό αντικείμενο, τμήμα, σχολή ή ακόμη και εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Η Γενική Συνέλευση είναι το ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων του Συλλόγου Φοιτητών και αποτελείται από το σύνολο των μελών του συλλόγου. Λαμβάνει αποφάσεις κατά πλειοψηφία κατόπιν ευρείας συζητήσεως και παράθεσης απόψεων. Κάποιοι σύλλογοι έχουν και Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο υλοποιεί όσα αποφασίζονται από τη γενική συνέλευση. Τα μέλη του Δ.Σ. συμμετέχουν στα όργανα συνδιοίκησης, στη Σύγκλητο, την Κοσμητική Συνέλευση και τη Συνέλευση του τμήματος, σε μικρό ποσοστό, ώστε να εκπροσωπήσουν την άποψη των φοιτητών.

Η εκπροσώπηση στο Δ.Σ. των φοιτητικών συλλόγων γίνεται από τα μέλη του συλλόγου κατ' εφαρμογή του θεσμού των φοιτητικών εκλογών με μυστική ψηφοφορία. Οι εκπρόσωποι προέρχονται συνήθως από τις φοιτητικές παρατάξεις, οι οποίες αντιστοιχούν σε πολιτικά κόμματα.

Τα φοιτητικά όργανα της χώρας χωρίζονται σε 3 βαθμίδες, οι οποίες είναι:

- Α' Βαθμίδα: Φοιτητικός σύλλογος σχολής με τα προβλεπόμενα όργανα που τον απαρτίζουν.
- Β' Βαθμίδα: Οι ενώσεις συλλόγων κάθε Ανωτάτου Εκπαιδευτικού ιδρύματος.
- Γ' Βαθμίδα: Η Εθνική Φοιτητική Ένωση Ελλάδος (ΕΦΕΕ), η οποία αποτελείται από όλους τους φοιτητικούς συλλόγους της χώρας.

2.2. Ανάδειξη μελών Διοικητικού Συμβουλίου

Η εκλογή των μελών του διοικητικού συμβουλίου ορίζεται από την παρ. 1 του άρθρου 79 του ν. 1566/1985, που αντικατέστησε την παρ. 3 του άρθρου 2 του ν. 1268/1982. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή η ανάδειξη των εκπροσώπων γίνεται για ετήσια θητεία από το φοιτητικό σύλλογο κάθε

τμήματος, του οποίου τα μέλη είναι όλοι οι φοιτητές, εκτός εκείνων που έχουν νομίμως διαγραφεί. Η εκλογή των τακτικών και αναπληρωματικών μελών του Δ.Σ. του συλλόγου διενεργείται από τους φοιτητές του τμήματος με βάση τον αριθμό των ψήφων, που συγκέντρωσε ο καθένας. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται ο διορισμός από το Διοικητικό Συμβούλιο των τακτικών και αναπληρωματικών εκπροσώπων των φοιτητών στη Γενική Συνέλευση του Τμήματος και στο εκλεκτορικό σώμα που αναδεικνύει τον Πρόεδρο Τμήματος, τον Κοσμήτορα και τις Πρυτανικές αρχές. Οι εκλεγέντες μετέχουν και στα λοιπά πανεπιστημιακά όργανα.

3. Πεδία δράσης των φοιτητικών συλλόγων

Τα πεδία δράσης των φοιτητικών συλλόγων διακρίνονται σε δύο βασικούς τομείς. Κατά πρώτον, οι εκπρόσωποι των φοιτητών μετέχουν στα εκλεκτορικά σώματα για την ανάδειξη των πανεπιστημιακών αρχών. Κατά δεύτερον μετέχουν στα συλλογικά όργανα διοίκησης των Α.Ε.Ι. Και οι δύο αυτές μορφές δραστηριοποίηση πραγματοποιούνται από τους εκπροσώπους των φοιτητών, οριζόμενοι από το Δ.Σ. των συλλόγων τους κατά το σύστημα της απλής αναλογικής. Η συμμετοχή στο σώμα των εκλεκτόρων εξαντλείται με την πράξη εκλογής, ενώ η συμμετοχή στα συλλογικά όργανα είναι διαρκής.¹⁵

3.1. Συμμετοχή στις διαδικασίες ανάδειξης των πρυτανικών αρχών

Η συμμετοχή των εκπροσώπων των φοιτητών στα εκλεκτορικά σώματα για την ανάδειξη του Πρύτανη, των Αντιπρυτάνεων και των Προέδρων των Τμημάτων ανέρχεται στο ποσοστό 80% των μελών Δ.Ε.Π. σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 3 εδ. β' του νόμου 2188/1994, ο οποίος αντικατέστησε την διάταξη του ν. 2083/1992 (άρθρ. 3 παρ. 1 εδ. α').

Οι εκπρόσωποι των φοιτητών έχουν το δικαίωμα ουσιαστικής και όχι υποτυπώδους ανάμειξης στον τόσο σημαντικό αυτό θεσμό της πανεπιστημιακής κοινότητας. Μάλιστα, αξιολογούν τη διδακτική ικανότητα των Δ.Ε.Π. και το πόρισμα αυτής της αξιολόγησης συνεκτιμάται κατά την εκλογή.¹⁶

Επίσης σκόπιμο θα ήταν να αναφερθεί η κατά κάποιο τρόπο αρνητική αντιμετώπιση των φοιτητικών συλλόγων εξαιτίας της σύνδεσής τους με πολιτικά κόμματα, από μερίδα της πανεπιστημιακής κοινότητας αλλά και από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Υποστηρίζεται ότι οι φοιτητικοί σύλλογοι είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με τα πολιτικά κόμματα, σε σημείο να ασκείται μεγάλη επιρροή από αυτά, γεγονός που συνεπάγεται την εκλογή και λειτουργία των πανεπιστημιακών οργάνων με κριτήρια αμιγώς πολιτικά – κομματικά. Συνέπεια αυτού είναι η εμπλοκή στο χώρο του πανεπιστημίου θεσμών αταίριαστων με αυτό και ο παραμερισμός των επιστημονικών κριτηρίων που

¹⁵ Β. Σκουρής, ό.π., σελ. 218.

¹⁶ Π.Δ. Δαγτόγλου, ό.π., σελ. 797.

του αρμόζουν. Η σύνδεση αυτή μεταξύ φοιτητικών συλλόγων και παρατάξεων οδήγησε σε αρνητικά αποτελέσματα στο θέμα της φοιτητικής εκπροσώπησης στα εκλεκτορικά σώματα για την ανάδειξη των πρυτανικών αρχών.

Στη συνέχεια, παρατίθενται μερικές από τις βασικότερες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι οποίες αντικατοπτρίζουν τη θέση της νομολογίας αναφορικά με το ζήτημα της συμμετοχής στην εκλογή των πρυτανικών αρχών. Πρόκειται για αποφάσεις που παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης του συγκεκριμένου ζητήματος.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απόφαση 2805/1984 του Συμβουλίου της Επικρατείας όπου αναφέρεται:

«Επειδή η διάταξη του άρθρ. 16 παρ. 5 ... δεν επέβαλε στον κοινό νομοθέτη την υποχρέωση να οργανώσει τους φοιτητικούς συλλόγους με τη μορφή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Αντιθέτως... επιτρέπει να εκδοθεί ειδικός νόμος ο οποίος κατά παρέκκλιση των εγγυήσεων του άρθρου 12 του Συντάγματος... θα ρυθμίσει τον τρόπο εκπροσώπησης των φοιτητών με ένα μόνο φοιτητικό σύλλογο ανά Τμήμα... Ο ειδικός αυτός νόμος πρέπει να εξασφαλίζει την ευρύτερη δυνατή συμμετοχή των φοιτητών στον αντιπροσωπευτικό αυτό σύλλογο, που θα υποδεικνύει τους εκπροσώπους των φοιτητών στη διοίκηση του Πανεπιστημίου. Επειδή η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 3 εδ. β' του ν. 1268/1982, κατά το μέρος που ορίζει ότι οι εκπρόσωποι των φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα εκλέγονται από ένα φοιτητικό σύλλογο σε κάθε τμήμα και ότι ο σύλλογος αυτός έχει τη μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου είναι σύμφωνη με τη ρήτρα του άρθρου 16 παρ. 5 εδ. β' του Συντάγματος. Περαιτέρω η νομοθετική αυτή ρύθμιση είναι ατελής, εφόσον σε αυτή δεν καθορίζεται ούτε ο τρόπος λειτουργίας του μοναδικού σε κάθε τμήμα φοιτητικού συλλόγου, ούτε θεσπίζονται κριτήρια εξασφαλιστικά της ευρύτερης συμμετοχής των φοιτητών, ούτε διευκρινίζεται ο τρόπος αναδείξεως των εκπροσώπων με υπόδειξη από τη διοίκηση του συλλόγου ή με άμεση εκλογή από τη γενική συνέλευση των μελών του.

Η ατέλεια αυτή δεν μπορεί ν' αναπληρωθεί με την ανάθεση της ευθύνης εκλογής των εκπροσώπων στους ήδη υφισταμένους φοιτητικούς συλλόγους, οι οποίοι λειτουργούσαν στο πλαίσιο του παλαιού οργανωτικού πλαισίου του Πανεπιστημίου και με καταστατικά μη προσαρμοσμένα στο....

νέο νομοθετικό καθεστώς. Μέχρι δε την ολοκλήρωση της ειδικής αυτής ρυθμίσεως η ανάδειξη των εκπροσώπων μόνο με την άμεση εκλογή όλων των εγγεγραμμένων φοιτητών είναι συνταγματικά θεμιτή, συγκαλουμένων από τον Πρόεδρο του τμήματος για το σκοπό αυτό, κατ' εφαρμογή της πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. Αυτό δε ισχύει είτε οι μετέχοντες στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα εκπρόσωποι των φοιτητών έχουν δικαίωμα αποφασιστικής ψήφου κι έτσι συμπράττουν στη λήψη και διαμόρφωση της αποφάσεως, είτε εκφέρουν απλή γνώμη για διαφώτιση των εχόντων αποφασιστική αρμοδιότητα μελών του οργάνου».¹⁷

Αντίστοιχη ρύθμιση του ζητήματος προβλέπεται με την απόφαση 978/2007 του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία ακύρωσε την επιλογή του Προέδρου και Αναπληρωτή Προέδρου Τμήματος αναφέροντας ότι «Επειδή στο άρθρο 6 του Ν. 1268/1982 ορίζεται ότι.... 3. Ο Πρόεδρος του Τμήματος και ο αναπληρωτής του, ο οποίος τον αντικαθιστά όταν αυτός απουσιάζει ή κωλύεται ή ελλείπει, εκλέγονται από ειδικό σώμα εκλεκτόρων, που απαρτίζεται από το σύνολο των μελών Δ.Ε.Π. του Τμήματος, εκπροσώπους των φοιτητών ίσους με το 80% του αριθμού των μελών Δ.Ε.Π..... Εξάλλου στην παρ. 1 του άρθρου 79 του ν. 1566/1985 που αντικατέστησε στην παρ. 3 του άρθρου 2 του ν. 1268/1982 ορίζεται ότι η ανάδειξη των εκπροσώπων των φοιτητών στα Πανεπιστημιακά όργανα γίνεται για ετήσια θητεία από το φοιτητικό σύλλογο κάθε Τμήματος, ο οποίος λειτουργεί είτε ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου είτε μέχρι την έγκριση του καταστατικού του ως ένωση προσώπων Στο άρθρο 38 της υπ' αριθμ. 4824/Β1/29/2003 υπουργική απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ορίζεται ότι: «Εκπροσώπηση φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα». 1. Οι προπτυχιακοί και οι μεταπτυχιακοί φοιτητές συμμετέχουν με εκπροσώπους τους σε όλα τα πανεπιστημιακά όργανα, στα οποία προβλέπεται από το νόμο η συμμετοχή τους, καθώς και στα εκλεκτορικά σώματα για την ανάδειξη πρυτανικών αρχών και Προέδρων των Τμημάτων, όπως ορίζεται στο νόμο. 2. Η υπόδειξη των εκπροσώπων των προπτυχιακών φοιτητών, τακτικών και αναπληρωματικών, γίνεται δεκτή από τα αρμόδια Πανεπιστημιακά όργανα, εφόσον στο σχετικό έγγραφο του Διοικητικού Συμβουλίου του φοιτητικού

¹⁷ ΟΛ ΣΤΕ 2805/1984.

συλλόγου υπάρχει υπογραφή του Προέδρου και του Γραμματέα του Διοικητικού Συμβουλίου και η σφραγίδα του συλλόγου. Αν το Διοικητικό Συμβούλιο δεν έχει συγκροτηθεί σε σώμα, πρέπει να υπάρχουν οι υπογραφές όλων των μελών του ή τουλάχιστον της απόλυτης πλειοψηφίας των μελών. Η εκπροσώπηση των φοιτητών στη Σύγκλητο επιμερίζεται κατά το νόμο.... Στην περίπτωση όμως που δεν υφίσταται φοιτητικός σύλλογος του εν λόγω Τμήματος πρέπει, κατά την έννοια και το σκοπό των ανωτέρω διατάξεων και προκειμένου να υπάρχει εκπροσώπηση των φοιτητών στο εκλεκτορικό σώμα, το Διοικητικό Συμβούλιο του ενιαίου φοιτητικού συλλόγου, είτε να ορίσει αυτό τους εκπροσώπους των φοιτητών στο ειδικό εκλεκτορικό σώμα από φοιτητές-μέλη του στο οικείο Τμήμα, κατ' αναλογία της δύναμης των φοιτητικών παρατάξεων στο Τμήμα αυτό στις πρόσφατες φοιτητικές εκλογές, εφόσον η εκλογή του Διοικητικού Συμβουλίου του ενιαίου συλλόγου στις εκλογές αυτές έγινε με χωριστή κάλπη ανά Τμήμα και έτσι προκύπτει η ποσοστιαία δύναμη κάθε φοιτητικής παράταξης στο σχετικό τμήμα, είτε αν δεν συντρέχει η προϋπόθεση αυτή, να καλέσει τους φοιτητές του οικείου Τμήματος που είναι μέλη του σε συνέλευση, για να υποδείξουν τους εκπροσώπους τους στο προαναφερόμενο ειδικό εκλεκτορικό σώμα... Επειδή, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου... φοιτητικές εκλογές δεν είχαν διενεργηθεί με χωριστή κάλπη ανά Τμήμα, αλλά με ενιαία κάλπη για όλα τα Τμήματα, από τις εκλογές δε αυτές αναδείχθηκε το Διοικητικό Συμβούλιο του ως άνω ενιαίου συλλόγου... Με τα δεδομένα όμως αυτά και σύμφωνα με τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη το ειδικό εκλεκτορικό σώματα για την επίδικη εκλογή δεν συγκροτήθηκε νόμιμα. Τούτο δε, γιατί, εφόσον, κατά τα προεκτεθέντα, δεν υπήρχε ιδιαίτερος φοιτητικός σύλλογος για το επίμαχο τμήμα, το δε διοικητικό Συμβούλιο του ενιαίου (για ολόκληρο το Πανεπιστήμιο) φοιτητικού συλλόγου είχε προκύψει από τις φοιτητικές εκλογές που είχαν διεξαχθεί με ενιαία κάλπη και όχι με χωριστές κάλπες ανά τμήμα, μη νόμιμα το Διοικητικό Συμβούλιο του εν λόγω ενιαίου φοιτητικού συλλόγου όρισε τους εκπροσώπους των φοιτητών στο ειδικό εκλεκτορικό σώμα χωρίς προηγουμένως να καλέσει σε συνέλευση όλους τους φοιτητές του ως άνω Τμήματος που ήσαν μέλη του, προκειμένου να υποδείξουν τους εκπροσώπους τους στο εκλεκτορικό αυτό σώμα».¹⁸

¹⁸ Ολ ΣτΕ 978/2007.

Μία άλλη απόφαση του ΣΤΕ είναι η 2923/87 στην οποία αναφέρονται τα εξής: «Στην αρχή της συνεδρίασης για την εκλογή μέλους Δ.Ε.Π. στη θέση του καθηγητή εκπρόσωπος των φοιτητών μελών της Γ.Σ. Τμήματος αναλύει τα πορίσματα της αξιολόγησης της διδακτικής ικανότητας των υποψηφίων. Μετά από σχετική συζήτηση μεταξύ των εκλεκτόρων, στο τέλος της οποίας εκπρόσωπος των φοιτητών-μελών της Γ.Σ. μπορεί να υπομνήσει στους εκλέκτορες την αξιολόγηση διδακτικού έργου των υποψηφίων, γίνεται ψηφοφορία για την εκλογή ή την προαγωγή».¹⁹

Σε μία ακόμη απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας στην οποία αξίζει να γίνει ειδική μνεία αναφέρονται τα κάτωθι: «Η συμμετοχή εκπροσώπων των φοιτητών στη γενική συνέλευση του Τμήματος κατά τη διαδικασία εκλογής μελών του διδακτικού ερευνητικού προσωπικού και ειδικότερα η παρουσία τους κατά την κοινή συνεδρίαση της γενικής συνέλευσης και των εκλεκτόρων με τη δυνατότητα να υποβάλλουν ερωτήσεις και να αξιολογούν το διδακτικό έργο των υποψηφίων ευρίσκει έρεισμα στην αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. (άρθρο 16 παρ. 5 Σ), στην οποία ερείδεται το σύγχρονο σχήμα του πανεπιστημίου των ομάδων, λειτουργική προϋπόθεση του οποίου είναι η ισότιμη συμμετοχή στα συλλογικά όργανα των εκπροσώπων κάθε ομάδας (μελών Δ.Ε.Π., φοιτητών) κατ' άρθρο 8 και 15 παρ. 1, 3, 4 του νόμου 1268/1982».

Τέλος, η απόφαση της Ολομέλειας ΣΤΕ 2805/1984 αναφέρει ότι «στο εκλεκτορικό σώμα εκλογής των Πρυτανικών αρχών, μπορούν να μετέχουν εκπρόσωποι... των φοιτητών και των ειδικών μεταπτυχιακών υποτρόφων (Ε.Μ.Υ.)». Στην ίδια απόφαση διατυπώνεται και μία άλλη γνώμη ως ακολούθως «η εκλογή των Πρυτανικών αρχών ανήκει μόνο στους καθηγητές, οι οποίοι κατά το Σύνταγμα αποφασίζουν επί των πανεπιστημιακών υποθέσεων ενώ η αυτοδιοίκηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων δεν περιλαμβάνει και το δικαίωμα των φοιτητών να συμμετέχουν στη διοίκηση των ιδρυμάτων αυτών και ειδικότερα στην εκλογή Πρυτάνεως με αποφασιστική ψήφο. Διότι η αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι. ανατίθεται από το άρθρο 16 του Συντάγματος σε εκείνα τα όργανα... που λόγω των τυπικών και ουσιαστικών προσόντων τους εγγυώνται την πραγμάτωση του σκοπού αυτού,

¹⁹ Ολ ΣΤΕ 2923/1987.

δηλαδή στα μέλη του καθηγητικού προσωπικού, που είναι υπεύθυνοι λειτουργοί της επιστήμης. Η συμμετοχή των φοιτητών στη λήψη αποφάσεων των Α.Ε.Ι. με αποφασιστική ψήφο αποκλείεται από την ίδια τη φύση του ρόλου τους στα ιδρύματα αυτά. Διότι αυτοί δεν έχουν προφανώς αποκτήσει ακόμη τα προσόντα που απαιτεί η λήψη των αποφάσεων... τα Πανεπιστήμια δεν είναι πολιτικές κοινότητες, ώστε να διοικούνται με την αρχή της ίσης συμμετοχής ή ψήφου των ενδιαφερομένων. Οι τελευταίοι έχουν δικαίωμα να ακούγονται σε καθαρώς διοικητικά θέματα που αφορούν τη φοιτητική τους ζωή».²⁰

3.2. Παρουσία στα συλλογικά όργανα

Οι εκπρόσωποι των φοιτητών απολαμβάνουν του δικαιώματος συμμετοχής στα συλλογικά όργανα διοίκησης των Α.Ε.Ι. Αναφέρεται ότι τα όργανα διοίκησης των Α.Ε.Ι. διακρίνονται σε όργανα του Τμήματος, όργανα του Τομέα, όργανα της Σχολής και όργανα του Πανεπιστημίου.

Τα μέλη των φοιτητικών συλλόγων μετέχουν σε ποσοστό 50% του αριθμού των μελών Δ.Ε.Π. στη Γενική Συνέλευση των Σχολών και των Τμημάτων κατ' εφαρμογή των άρθρων 8 παρ. 2 εδ. α' και 10 παρ. 2 εδ. α' του ν. 1268/1982. Επίσης, στη Γενική Συνέλευση του Τομέα μετέχουν μέχρι πέντε φοιτητές βάσει του άρθρου 9 παρ. 2 εδ. α' του ν. 1268/1982. Σε δεύτερο επίπεδο, φοιτητική συμμετοχή υπάρχει και στο Πρυτανικό Συμβούλιο, ήτοι ένας εκπρόσωπος των φοιτητών σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 2 εδ. α' του ν. 2083/1992. Στην Κοσμητεία μετέχουν ανά ένας εκπρόσωπος των φοιτητών των Τμημάτων της Σχολής βάσει του άρθρου 10 παρ. 3 εδ. α' του νόμου 1268/1982. Στο Διοικητικό Συμβούλιο του Τμήματος όπως ορίζει το άρθρο 4 παρ. 2 του ν. 2083/1992 μετέχουν δύο εκπρόσωποι των φοιτητών. Στη Σύγκλητο δικαιούται να εκπροσωπεί τους φοιτητές ένας από κάθε Τμήμα του Α.Ε.Ι. βάσει του άρθρου 2 παρ. 2 εδ. α' του ν. 2083/1992. Επιπρόσθετα, στο Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας παρίστανται πέντε εκπρόσωπο της Ε.Φ.Ε.Ε. όπως ορίζεται στο άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 1268/1982. Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η συμμετοχή των φοιτητών στη Γενική Συνέλευση του

²⁰ ΟΛ ΣΤΕ 2805/1984.

Τμήματος είναι πολυσήμαντη εφόσον εκεί λαμβάνονται σημαντικές αποφάσεις καθώς και στη Σύγκλητο και την Κοσμητεία όπου ο αριθμός τους ισοδυναμεί περίπου με τον αριθμό των μετεχόντων καθηγητών.

Αρκετά συχνά, η συμμετοχή των εκπροσώπων των φοιτητών στα συλλογικά όργανα έχει αποτελέσει αντικείμενο σφοδρής κριτικής, διότι υποστηρίζεται ότι οι φοιτητές δεν εκπροσωπούν το σύνολο του φοιτητικού σώματος, αλλά τις παρατάξεις, και τα όποια κομματικά συμφέροντα αυτές πρεσβεύουν.²¹ Κατ' αυτόν τον τρόπο εμπλέκονται οι πολιτικές σκοπιμότητες σε διαδικασίες αμιγώς πανεπιστημιακού περιεχομένου, όπου δεν τους αρμόζει καμία θέση εκεί.

²¹ Β. Σκουρής, ό.π., σελ. 219.

4. Περιορισμοί της δράσης των φοιτητικών συλλόγων

4.1. Καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα (Σ 16 § 1 εδ. β')

«Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα».

Πέραν της ιδιαίτερης προστασίας με την οποία περιβάλλεται το δικαίωμα συμμετοχής σε φοιτητικούς συλλόγους, προκύπτουν και κάποιοι περιορισμοί σε αυτό, χωρίς βέβαια κάτι τέτοιο να σημαίνει ότι παρεμποδίζεται η ελεύθερη δράση του. Το καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα επιβάλλεται σε κάθε δραστηριότητα των φορέων της πανεπιστημιακής κοινότητας από το οποίο δεν απαλλάσσουν ούτε η ακαδημαϊκή ελευθερία, ούτε η ελευθερία της διδασκαλίας.

Η διάταξη του άρθρου 16 παρ. 1 εδ. β' του Συντάγματος αφορά στην ακαδημαϊκή ελευθερία, από την οποία εκπορεύεται η δράση των φοιτητικών συλλόγων. Οι φοιτητές κατά την άσκηση του συγκεκριμένου δικαιώματος, για να τηρούν το καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα είναι υποχρεωμένοι να μην χρησιμοποιούν την παραπληροφόρηση, την άσκηση ψυχολογικής ή σωματικής βίας με σκοπό την προάσπιση πολιτικών συμφερόντων των διαφόρων παρατάξεων.

Οι φοιτητικοί σύλλογοι και κάθε φοιτητής μεμονωμένα μπορούν να ασκούν κριτική που στηρίζεται σε επιστημονικά κριτήρια και εντάσσεται στα πλαίσια της δραστηριοποίησής τους ως μελών του Πανεπιστημίου. Κάθε γόνιμη κριτική και εμπειριστατωμένη άποψη για τα κοινωνικά και οικονομικά δρώμενα γίνεται αποδεκτή ευθύς αμέσως στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης. Το καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα δεσμεύει και τους καθηγητές των Πανεπιστημίων, οι οποίοι οφείλουν να τηρούν τους κανόνες δεοντολογίας και να μην προβαίνουν σε κατάχρηση των προνομίων, που τους αναγνωρίζονται ως πανεπιστημιακοί διδάσκαλοι. Επίσης, στους ακαδημαϊκούς διδασκάλους δεν δύναται να τους επιβληθεί η υποστήριξη συγκεκριμένων θεωριών και η τήρηση συγκεκριμένης διδακτικής μεθόδου, καθώς κάτι τέτοιο δεν σχετίζεται με το καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα.

4.2. Οι σκοποί της παιδείας (Σ 16 § 2)

«Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες».

Με τη διάταξη αυτή το ισχύον Σύνταγμα αναγνωρίζει ρητά το κρατικό ενδιαφέρον για την παιδεία και την ανάγει σε βασική αποστολή του κράτους. Κατά την επιταγή του συντακτικού νομοθέτη, η παιδεία είναι ελεύθερη. Η ελευθερία της παιδείας τελεί σε αρμονία με την γενικότερη ελευθερία του πνευματικού χώρου και την ελευθερία των ιδεών.

Παρόλο που ο συγκεκριμένος τρόπος διατύπωσης της διάταξης αυτής δείχνει να περιορίζει κατά κάποιο τρόπο την ελευθερία αυτή και να προβαίνει σε έναν ιδεολογικό προσανατολισμό, κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει. Μέσα στην ελευθερία αυτή των ιδεών συμπεριλαμβάνεται η ακαδημαϊκή ελευθερία, από την οποία απορρέει η δράση των φοιτητικών συλλόγων. Η συνταγματική ελευθερία των τελευταίων δεν περιορίζεται από τους σκοπούς της παιδείας του άρθρου 16 παρ. 2 του Συντάγματος, καθώς η διάταξη αυτή εναρμονίζεται με τη γενικότερη ελευθερία ιδεών που επικρατεί, απλά δίνει μία κατεύθυνση τόσο γενικής φύσεως, η οποία δεν καθίσταται επιβλαβής. Ο σκοπός της διάταξης έγκειται σε επίπεδο φραστικής ικανοποίησης της παράδοσης.²²

4.3. Σεβασμός στις νομοθετικές διατάξεις

Η ελευθερία δράσης και τα δικαιώματα των φοιτητικών συλλόγων δεν περιλαμβάνουν την ελευθερία παραβάσεως των γενικών νόμων, των νόμων εκείνων που προστατεύουν ένα έννομο αγαθό χωρίς να στρέφονται ούτε κατά ορισμένου προσώπου ούτε κατά ορισμένης επιστημονικής θεωρίας, ούτε να καθιστούν αδύνατη ή να δυσχεραίνουν δυσανάλογα την επιστημονική έρευνα και διδασκαλία.

Οι φοιτητικοί σύλλογοι όμως, πέραν του γεγονότος ότι η ακαδημαϊκή ελευθερία είναι απόλυτη, θα πρέπει να σέβονται τους νόμους και τις διατάξεις

²² Αρ. Μάνεσης, *Συνταγματική Θεωρία και Πράξη*, σελ. 685.

του Ποινικού Κώδικα. Πράξεις όπως η εσχάτη προδοσία ή εγκλήματα κατά της τιμής, τιμωρούνται σε κάθε περίπτωση.

4.4. Καθήκον τήρησης κανονισμών των Α.Ε.Ι.

Οι φοιτητές ως εγγεγραμμένα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας τελούν σε ειδική σχέση δημοσίου δικαίου με το Α.Ε.Ι. Από αυτή τη σχέση απορρέουν δικαιώματα και υποχρεώσεις, που μάλιστα ξεπερνούν τα προνόμια και τις υποχρεώσεις του απλού πολίτη. Η ειδική αυτή σχέση ξεκινά από την εγγραφή κάθε φοιτητή στο Α.Ε.Ι. και παύει με την αποφοίτηση αυτού. Είναι επιβεβλημένη η υποχρέωση των φοιτητών να τηρούν τους κανονισμούς των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, όπως το ωράριο λειτουργίας, τις ώρες διδασκαλίας, το πρόγραμμα σπουδών. Οι διδάσκοντες αφετέρου δεν είναι κοινοί δημόσιοι υπάλληλοι, αλλά δημόσιοι λειτουργοί και μεταξύ αυτών και του Α.Ε.Ι. υπάρχουν ειδικές σχέσεις δημοσίου δικαίου. Έχουν ιδιαίτερο καθήκον να σέβονται τους κανονισμούς λειτουργίας και να εργάζονται με γνώμονα την επιστήμη.

Είναι τέλος απαγορευτικό για όλα τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας η εκμετάλλευση των ειδικών δικαιωμάτων που για αυτούς προβλέπονται εκ του νόμου, με σκοπό την επίτευξη σκοπών που δεν σχετίζονται με τα πανεπιστημιακά δρώμενα.

5. Φοιτητικοί σύλλογοι και η σύγχρονη πανεπιστημιακή πραγματικότητα

Αρχικά, σκόπιμο θα ήταν να αναφερθεί ότι ο νόμος 1268/1982, που περιλαμβάνει το σύνολο των ρυθμίσεων για τα Α.Ε.Ι. αποτελώντας εξαίρεση στους πανεπιστημιακούς νόμους των αναπτυσσόμενων χωρών προβλέπει μόνο δικαιώματα για τους φοιτητές και καμία υποχρέωσή τους, ούτε καν πειθαρχική ευθύνη.²³ Οι προαναφερθείσες ατέλειες του συγκεκριμένου νόμου έχουν ως αποτέλεσμα την ανεπάρκεια της νομοθετικής και κατ' επέκταση της κρατικής εξουσίας να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο δράσης των φοιτητικών συλλόγων με ενδιαφέροντα αμιγώς πανεπιστημιακού και επιστημονικού περιεχομένου. αντίθετα, κυριαρχεί μία τάση απομάκρυνσης του ενδιαφέροντος της δράσης των φοιτητικών συλλόγων από τις μορφές συμμετοχής στις συλλογικές διαδικασίες του πανεπιστημίου και μία έντονη πολιτικοποίηση κατευθυνόμενη από τις κομματικές παρατάξεις. Παρατηρείται μία έντονη αλλαγή της φύσης των συλλογικών οργάνων των φοιτητών και των σκοπών που αυτοί ουσιαστικά επιδιώκουν.

Είναι αναμφισβήτητη η ανάγκη ριζικών αλλαγών, προκειμένου οι φοιτητικοί σύλλογοι να συμβαδίζουν με τη νεώτερη πανεπιστημιακή κατάσταση, αλλά και να λειτουργούν για την προάσπιση των συνταγματικών ελευθεριών, από τις οποίες κατοχυρώνονται κιάλας. Αρχικά, θα πρέπει να θεσπισθούν διατάξεις, που να προστατεύουν τις διαδικασίες εκλογής στα όργανα εκπροσώπησης των φοιτητών και επιπρόσθετα η Γενική Συνέλευση των φοιτητικών συλλόγων να πραγματοποιείται υπό συγκεκριμένους όρους και όχι με συνοπτικές διαδικασίες. Είναι ανάγκη να αντιμετωπισθούν τα λειτουργικά προβλήματα των φοιτητικών συλλόγων και σε αυτό θα συνεπικουρούσε η τροποποίηση των καταστατικών τους. Γενικότερα, η κατάσταση που επικρατεί στην πανεπιστημιακή κοινότητα χρήζει βελτιώσεων τόσο σε νομοθετικό επίπεδο, αλλά κυρίως είναι απαραίτητη η τήρηση των διατάξεων, ώστε οι φοιτητικοί σύλλογοι να πραγματοποιούν την αποστολή που τους έχει ανατεθεί. Αρμόδιοι για την επίτευξη του σκοπού αυτού είναι τόσο οι φοιτητές, όσο και οι καθηγητές ως δημόσιοι λειτουργοί μαζί με το

²³ Π.Δ. Δαγτόγλου, ό.π., σελ. 803.

λοιπό διδακτικό προσωπικό ώστε στο χώρο του πανεπιστημίου να δεσπόζουν αξίες επιστημονικού και πνευματικού ενδιαφέροντος μακριά από πολιτικές και κομματικές σκοπιμότητες.

Συμπέρασμα

Η συνταγματική κατοχύρωση των φοιτητικών συλλόγων σχετίζεται με το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, το οποίο είναι βαρύνουσας σημασίας. Οι φοιτητές συμμετέχουν μέσω των εκλεγμένων εκπροσώπων τους στις συλλογικές διαδικασίες του πανεπιστημίου, γεγονός που σχετίζεται με την αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. και τη συνδρομή σε αυτή όλων των πλευρών που απαρτίζουν την πανεπιστημιακή κοινότητα. Χρήζει ολοκλήρωσης η νομοθετική ρύθμιση του νόμου 1268/1982, ώστε να θεσπισθούν κριτήρια εξασφαλιστικά της ευρύτερης δυνατής συμμετοχής των φοιτητών κατά την ανάδειξη των εκπροσώπων τους. Οι φοιτητές με την εγγραφή τους στο Α.Ε.Ι. τελούν σε ειδική σχέση δημοσίου δικαίου με αυτό, γεγονός που τους επιφορτίζει με υποχρεώσεις αλλά και δικαιώματα.

Οι φοιτητές ως μέλη του «πανεπιστημίου των ομάδων» και εφόσον κατέχουν σημαντικό πλέον ρόλο σε όλες τις δραστηριότητες, οφείλουν να συνειδητοποιήσουν τις επιπτώσεις, θετικές ή αρνητικές, που επιφέρει κάθε τους απόφαση. Η ορθή λειτουργία των φοιτητικών συλλόγων είναι ευθύνη τόσο της κρατικής εξουσίας αλλά κυρίως των μελών που τους απαρτίζουν.

Περίληψη

Όλα όσα αναφέρθηκαν αποτελούν μία συνοπτική εικόνα της συνταγματικής κατοχύρωσης των φοιτητικών συλλόγων. Οι φοιτητικοί σύλλογοι είναι συλλογικά όργανα λήψης αποφάσεων των φοιτητών των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Θεμελιώδη συνταγματικά δικαιώματα στα οποία βασίζεται η δράση των συλλογικών οργάνων των φοιτητών είναι το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, το δικαίωμα του συνέρχεσθαι, η ακαδημαϊκή και η συνδικαλιστική ελευθερία και οι γενικές ρήτρες της ανθρώπινης αξίας και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Το βασικό νομοθετικό κείμενο για την κατάσταση στα Α.Ε.Ι. είναι ο νόμος 1268/1982. Πέραν των δικαιωμάτων υπάρχουν και περιορισμοί στη δράση των συλλόγων, οι οποίοι επιβάλλονται από το Σύνταγμα. Τέλος, είναι σαφής η ανάγκη δραστηριοποίησης προκειμένου να πραγματοποιηθούν κάποιες αλλαγές, που να εξασφαλίζουν την επίτευξη των σκοπών των οργάνων των φοιτητών.

Summary

In this work, is presented the way student's associations act in the bounds of the university. Students' associations are collective members that decide about important academic subjects. The students act in academic life with many and different ways such as the expression of opinion in the democratic process and the active presentation in professors' elections. To conclude with, we can add that a few changes should done in order to make better the way students act in the university matters.

Βιβλιογραφία

- Γεωργόπουλος Κ., *Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2001.
- Δαγτόγλου Π.Δ., *Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, Α' Τόμος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2005.
- Δημητρόπουλος Α., *Συνταγματικά Δικαιώματα, Τόμος Γ', εκδόσεις Σάκκουλα*, 2008.
- Μάνεσης Α., *Συνταγματική Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1980.
- Μαυριάς Κ., *Συνταγματικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2004.
- Παραράς Π., *Σύνταγμα 1975 – corpus*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1985.
- Ράικος Α., *Συνταγματικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1991.
- Σκουρή Β., *Δίκαιο της Παιδείας*, β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1995.
- Σβώλος Αλ. – Βλάχος Γ., *Το Σύνταγμα της Ελλάδος*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 1995.
- Τσάτσος Δ., *Συνταγματικό Δίκαιο – Θεμελιώδη δικαιώματα Ι*, συνδρομή Ν. Κανελλοπούλου, Αθήνα-Κομοτηνή, 1988.
- Χρυσόγονος Κ., *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη, 2006.

Αρθρογραφία

- Βεγλερής Φ., *Η ιδιωτική εκπαίδευση και τα όρια της κρατικής επεμβάσεως*, Γνμδ, ΝοΒ, Τεύχος 2, Τόμος 31, 1983.
- Βεγλερής Φ., *Το συνταγματικό και νομοθετικό πρόβλημα της ιδιωτικής εκπαίδευσης*, ΤοΣ, Τεύχος 4, 1989.
- Βεγλερής Φ., *Τα δικαιώματα του ανθρώπου και οι περιορισμοί τους*, ΤοΣ, 1979.
- Βενιζέλος Ε., *Τα πανεπιστημιακά όργανα κατά το Ν. 1268/1982 και η πλήρης αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι.*, Αρμ, 1983.
- Ευρυγένης Δ. – Σκουρής Β., *Τα συνταγματικά όρια των νομοθετικών επεμβάσεων στην ελευθερία της ιδιωτικής γενικής εκπαιδεύσεως*, γνμδ, Αρμ., 1975.